

Problems Of Teaching Future Teachers of Fine Arts in Higher Pedagogical Education

Botir Boltabaevich Baimetov,

bbb19532506@gmail.com Professor of Chirchik State Pedagogical Institute of Tashkent region.

Shohidakhon Odiljonovna Botirova,

Master of Namangan State University

ABSTRACT

In the future training of future teachers of fine arts, the student will be able to visualize the basics of visual representation of objects in space, the correct description of the rules of fine arts, the shape, structure, proportions and plasticity of objects.

Keywords:

Fine arts, imagination, composition, body, form, style, linear-constructive structure, emotional attitude;

1. Introduction

Расм чизишни ўргатишда асосий вазифа, бу рассомда жисм шаклини масофадан кўриш ва тасвирлаш қобилиятини шакллантиришдан иборат. Жисм шаклини масофадан (кенгликда) кўриш ва тасвирлаш – жисмни «тўла ҳажмда», уч ўлчамли шаклда (баландлиги, эни ва қалинлигини) кўриш демақдир.

Ўқув машғулотларининг асосий вазифаси натурани ҳаққоний унинг ўлчамларини тўғри ифодалаган ҳолда, кўрсатиб бера олишдан иборат. Бунга кўз билан ўлчаш (масофа ва жисм ўлчамларини кўзда чамалаш) қобилиятини ривожлантириш ва кўзни тўғри қаратиш орқали эришилади. Бундай ҳолларда жисм ўлчами ва масофани аниқлаш учун кўз билан чамалаш қобилиятини ривожлантириш муҳим аҳамият касб этади.

Чамалаш қобилиятини шакллантириш учун иш жараёнида доимий равишда кўз билан нисбатни аниқлаш қўл келади. Расм аниқлиги бўйича илгари сурилувчи доимий талаблар бўлажак мутахассисларни ўз ишларига нисбатан эътиборли, масъулиятли бўлишга ўргатади,

уларда табиатни синчковлик билан таҳлил қилиш кўникмаларини ҳосил қилади ва бир вақтнинг ўзида кўрган қиёфани эслаб қолиш қобилиятини ҳам ривожлантиради.

2. Methodology

Кўриш орқали эслаб қолиш рассомнинг энг қимматли ва эътиборли ҳислати бўлиб ҳисобланади. У тасвирдаги жисм шакли, нисбати ва тузилиши ҳақидаги аниқ ва умумий тасаввурни хотирада сақлайди. Бу эса шакли «хотирадан», тасаввур ва англаш асосида чизиш имконини беради ва рассомнинг келгусида мустақил композициялар ва эскизлар яратиш борасидаги ишларини бирмунча енгиллашади.

Натурадан расм чизиш бўйича олиб борилган доимий машқлар натижасида кўриб эслаб қолиш қобилияти ривожланади. Бундай машқлар, айниқса, рассомчиликка энди қадам босаётган ёшлар орасида кўпроқ ўтказилиши яхши натижа беради. Бу тизим жисмларнинг шакли, конструкцияси, нисбатлари ва пластикаси тўғрисидаги (кўриш орқали олинган) тасаввурни – жисмларнинг табиий кўринишини хотирада

янада мустаҳкамланишида асосий ўрин тутлади. Ушбу мақсадни амалга оширишда қисқа муддатли чизгилар ва расмлар ишлаш кўзда тутилади. Кўриш хотирасини мустаҳкамловчи бундай машғулотларда аввало энг асосий қисм ёдда тутилади, иккинчи даражали қисмлар инкор этилади; бунда асосий мақсад – умумий шаклни эслаб қолиш. Шунингдек машғулотлар давомида эслаб қолиш даражаси кенгайди ва чуқурлашади: иккинчи даражали қисмлар ва бўлаклар ҳам хотира қолади. Чизгилар ва қисқа муддатли расмлар талабада натурани ҳаққоний кўра олиш–тўлиқ кўриш ҳислатини ривожлантиради ва тарбиялайди.

3. The main part

Кўпчилик ҳолларда ёш рассом бир тартибда ишламайди, умумий шаклдан кўра унинг қисмларига кўпроқ эътибор қаратади ва ҳар бир элементнинг моҳиятини тушуниб етмайди. Талаба агар тасвири тўлиқ кўра олса ва «умумийдан - қисмларга ва қисмлардан – яна умумийга» тамойилидан фойдаланган ҳолда тасвирлашдагина иш самарали бўлиши мумкин. Доимий равишда қисмларни умумий жисм билан тасвирлаб иш юритиш бир вақтнинг ўзида расмнинг ҳар бир қисми устидан назорат ўрнатиш имконини беради.

Шаклнинг нисбатлари ва чизиқли-конструктив тузилишини штрихлаш орқали аниқлаш рассомдан бир вақтнинг ўзида бутун расм устида ишлашни талаб этади. Оддий натюрмортдан тортиб, то мураккаб шаклга эга бўлган инсон қоматини тасвирлаш вазибаларида ушбу тамойилга катта эътибор қаратилади.

Тасвирлаш малакасини ўзлаштириш орқали маълум бир миқдорда тўлиқ кўриш қобилиятини ривожлантириш мумкин. Бажарилаётган ишнинг муваффақияти талабанинг мольберт олдида қандай ўтиришига ва қаламни қай ҳолатда ушлашига боғлиқ.

Талаба қаламнинг охиридан-чархланган учига нисбатан қарама-қарши тарафдан ушлаши керак. Бунда қалам қоғоз устида исталган бурчак бўйича ҳаракатлана

олади. Расм чизиш жараёнида қўлнинг мустаҳкам ҳолатини таъминлаш учун жимжилоқ учини мольбертга оҳишта тиралади. Керакли тус чиқариш учун штрихларни тенг интервалларда бир-бирига параллел равишда чизиш орқали эришилади. Сферик юзаларда тўқ рангдан оч рангга ўтиш учун штрихлар орасидаги интервалларни камайтириш ёки кўпайтириш ҳамда қалам учини, қаттиқроқ ёки енгилроқ босиш орқали амалга оширилади.

Маълумки, жисмнинг тўла ҳажмини бир томондан кўриш мумкин эмас. Фақатгина жисмнинг ҳар бир қисмини атрофдан кўриб чиқиб жисмнинг ҳақиқий шаклини билиш мумкин. Жисмларнинг кенгликдаги кўринишини тасаввур эта олиш ва англаш маҳоратининг натижаси, қўйилган жисмнинг ҳаққонийтарзда тасвирланиши бўлиб ҳисобланади. Шунинг учун жисмларнинг бизга кўриниб турган чегаралари ва контурлари ёрдамида жисмга ёруғлик тушиши ва ҳосил бўладиган сояни ҳисобга олиб жисмнинг сиртқи тарафи тўғрисида тасаввурга эга бўламиз. Кўриб англашнинг ушбу хусусиятлари реалистик тасвирий санъатнинг қонун-қоидаларини белгилаб беради. Ўз навбатида, реалистик тасвирда шундай хусусиятлар бўлиши лозимки, улар жисмнинг шаклига тусига қараб тасвири тўғри тасаввур этиш ёки тушуниш имконини бериши керак.

Тасвирий санъатга ўргатиш жисмларни кенгликда кузата билишни ўргатишдан бошланади. Бундан кўзланган асосий мақсад, жисмларни тўғри тасвирлай олишдир. Реалистик тасвирий санъатда инсонни ўраб турувчи шакл ва жисмлар табиатда қандай мавжуд бўлса, ҳамда уларни инсон кўзи қандай қабул қилса, шундай тасвирланади. Бунинг учун талаба кўриб идрок этишнинг баъзи хусусиятларини эгаллаши, шаклни қоғоз юзасида тўла ҳажмли этиб тасвирлаш қоидалари ва усулларини билишини талаб этади. Тасвирий санъатнинг барча турлари ва жанрларида бўлгани каби, қаламтасвирга ўргатиш жараёни ҳам машғулотларнинг оддийдан – мураккабга тартибда амалга

оширилишини кўзда тутди. Бунда агар олдинги машғулот талаба томонидан етарли ўзлаштирилмаса, кейинги, янада мураккаброқ вазибаларни тушуниш имкони қийин кечади.

Педагогика олий ўқув муассасаларида бўлажак педагог кадрларни касбий тайёрлашда мутахассислик фанларнинг ўрни катта бўлиб, улардан асосийси қаламтасвир машғулотлари ҳисобланади. Тасвирий санъатдан малакали педагог-кадрлар тайёрлашда олий ўқув юрти профессор-ўқитувчиси талабани машғулотлар давомида қуйидаги асосий жиҳатларга йўналтириши лозим. Улар:

1. Талабаларга тасвирий санъатнинг асосий қонун қоидаларини назарий ва амалий жиҳатдан пухта ўргатиш. 2. Ўқув постановкаларини бажариш жараёнида талабада тасвирлаш маҳоратларини шакллантириш (шакл ҳажмини туслаш жараёнида чизиқлар тортиш маҳоратларларни оширишга ўргатиш).

3. Вазифанинг моҳиятидан келиб чиққан ҳолда уни 2,3,4 сеансга мўлжаллаб методик босқиларга тўлиқ риоя қилган ҳолда олиб боришга эришиш. 4. Ўқув постановкаларини бажаришда натурага бўлган эмоционал ҳис туйғуни шакллантириш. 5. Талабаларнинг тасвирлаш маҳоратлари, ҳамда натурани ҳис қилишларидан келиб чиққан ҳолда уларнинг ҳар бирига индивидуал ёндошиш.

Юқорида санаб ўтилган жиҳатларнинг барчаси бўлажак тасвирий санъат ўқитувчисини касбий тайёрлашда муҳим ҳисобланади. Шуларнинг энг асосийларидан бири бўлган амалий ва назарий машғулотларда талаба билан индивидуал ишлашга кенгроқ тўхталамиз.

Бўлажак ўқитувчини расм чизишга ўргатиш, ҳамда касбий жиҳатдан ижодкор сифатида шакллантириш олий ўқув юрти профессор-ўқитувчисининг расм сифатида профессионал бадиий тайёргарлигидан ташқари, психологик-педагогик таёргарлигига ҳам кўп жиҳатдан боғлиқ. У ўз ўқувчисининг психологиясини, характер хусусиятларини, шахс сифатида унинг қандай одам эканлигини билиши,

унинг ижодий қобилиятларини ривожлантириш учун нималарга кўпроқ эътибор қаратиш керак эканлигини англаши муҳимдир.

4. Conclusions

Юқоридагилардан хулоса қилиб шуларни таъкидлаш мумкинки, кўп йиллик тажрибалар кўрсатишича, талабалар бир-биридан идроки ва характери бўйича ҳам, туғма қобилияти билан ҳам анча фарқ қиладилар. Бу индивидуал фарқлар расм чизишга ўқитиш боришига ўз таъсирини кўрсатади. Уларни аниқлаб ва фойдаланиб, педагог ўқувчилар билан керакли алоқа ўрната олади ва уларнинг ҳар бирини тўри йўлга сола олади, яъни унинг бадиий-ижодий қобилиятини очади ва уларни ривожлантиради. Талаба академик топшириқни бажарганида, масалан, яланғоч одамнинг гавдасини тасвирлаганда, улар ҳаммаси тасвирни кўриш бир хил тамойил ва усуллари бўйича иш олиб борадилар. Аммо индивидуаллик психологик хусусиятлари ҳисобига улардан ҳар бир натурани ўзига қабул қилади ва акс эттиради ва ҳар бир расмда тасвирлаш тилининг индивидуал мазмундорлиги таъсирини кўрсатади. Бунда шуни эсда сақлаш керакки, қобилият фақатгина ривожланишдагина мавжуд бўлади ва бу ривожланиш фақатгина амалий фаолият жараёнида амалга оширилиши мумкин. Расм чизишга қобилият ўз-ўзидан юзага келмайди, у фақатгина тасвирий фаолият билан шуғулланиш даврида намоён бўла олади. Тасвирий илм асослари ҳақида билим олар экан (перспектива қонунлари, соялар назарияси, пластик анатомия ва б.), тасвирлаш маҳорат ва кўникмаларини эгаллаб, талаба бир вақтнинг ўзида ўз ижодий қобилиятини ҳам ривожлантиради. Натурага қўйилган шаклларга эмоционал муносабати, ҳажмлар ҳақидаги тасаввурлари, шаклларнинг нисбатларини тўғри кўра олиш ва аниқ қабул қилиш малакалари қуйидаги шаклда ривожланади:

- кўз ва қўлнинг сенсорли ҳаракатлари;
- натуранинг чизилаётган шаклга ўхшашликни дарҳол топиб олиш;

- ўқув материалларини тез ва осон ўзлаштириб олиши;
- таъсирчан ва ифодали тасвирлаш;
- санъатга муҳаббат ва катта ишчанлиги қобилиятлари белгиси ҳисобланади.

Расм чизишга академик машғулотларда бадий-ижодий қобилиятини ривожлантириш муҳим омили деб расм чизувчининг ўқув материални ўзлаштиришга ижобий ва эмоционал муносабатини фаоллаштиришни ҳисоблаш керак. натурани ҳис этиб қабул қилишни ва унинг қонуниятларини англаб етишни фаоллаштириш; шаклни расмда бадий-ижодий тасвирлаб кўрсатиб беришни фаоллаштириш ҳисобланади.

Used sources and publications:

1. Baymetov Botir Boltaboevich Formation of the skills of portraying the future teacher of fine arts in pencil drawing ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal Year: 2020, Volume: 10, Issue:5 Firstpage: (1122)
2. Botir Boltabaeovich Baymetov, Muratov Khusan Kholmuratovich, Self Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation; 32(3) ISSN 2651-4451 | e-ISSN 2651-446X www.turkjphysiotherrehabil.org 30493 Sketches as a Tool in the Professional Training of a Future Artist-Teacher. Vol. 63. No. 2, (2020) @ www.solidstatetechnology.us
3. Б. Байметов. История развития изобразительного искусства Узбекистана. Наука, образование и культура, Москва, 2016. стр. 19–23.
4. Baimetov Botir Boltabayevich, Sharipjonov Muhiddin. Development of students» descriptive competencies in pencil drawing practice. Issue 08, 2020 issn 2689–100x the usa journals, usa www.usajournalshub.com/index.php/tajssei... mso, ISSN 2689–100X The USA Journals, 261–267.
5. Baymetov, B. B., & Sharipjonov, M. S. O. (2020). Development Of

6. Students' Descriptive Competencies In Pencil Drawing Practice. <http://www.usajournalshub.com/index.php/tajssei>. The American Journal of Social Science and Education Innovations, 2(08), 261-267.
7. Boltabayevich, B. B., & Shodieva, B. O. (2020). Individual Approach To The Formation Of Artistic And Creative Talents Of Students In Art Schools. <http://www.usajournalshub.com/index.php/tajssei>. The American Journal of Social Science and Education Innovations, 2(08), 637-642.
8. Байметов, Б. Б. (2016). История развития изобразительного искусства Узбекистана. Наука, образование и культура, (1 (4)).
9. Baymetov, B. B., & Sharipjonov, M. S. O. (2020). Development Of Students' Descriptive Competencies In Pencil Drawing Practice. The American Journal of Social Science and Education Innovations, 2(08), 261-267.
10. Boltabayevich, B. B., & Shodieva, B. O. (2020). Individual Approach To The Formation Of Artistic And Creative Talents Of Students In Art Schools. The American Journal of Social Science and Education Innovations, 2(08), 637-642.
11. Boltabayevich, B. B., & Pardaboy, K. (2020). Scientific and theoretical aspects of the formation of compositional abilities of students in painting Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation; 32(3) ISSN 2651-4451 | e-ISSN 2651-446X www.turkjphysiotherrehabil.org 30494 classes. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 8(3).
12. Байметов Ботир Болтабаевич. Актуальные вопросы подготовки педагогических кадров республике Узбекистан. Международный научный журнал «ВЕСТНИК НАУКИ» 2020/10. Том 1. 10 (31). Страницы 5-9.
13. Байметов Ботир Болтабаевич. Тасвирий санъатдан бўлажак
14. расм-ўқитувчиларни касбий

- тайёрлашда композиция фанининг назарияси ва методикаси. *Science and education journal*. 2020/4. Стр. 461-467
15. Байметов, Б. Б. (2020). Педагогика олий таълим муассасаларида талабаларга композиция фанини ўқитишнинг назарияси ва амалиёти. *Science and Education*, 1(7).
  16. Байметов, Б. Б., & Талипов, Н. Х. (2016). Методическая последовательность ведения работы над живописным портретом в педагогическом ВУЗЕ. *Научная дискуссия: вопросы педагогики и психологии*, (4-1), 46-50.
  17. Baymetov, B. B. (2020). Development Of The Ability To See And Represent The Form Remotely In The Process Of Teaching Students To Portray A Creature In Higher Pedagogical Education. *The American Journal of Applied sciences*, 2(10), 154-159.
  18. Botir Boltabaevich Baymetov. Development Of The Ability To See And Represent The Form Remotely In The Process Of Teaching Students To Portray A Creature In Higher Pedagogical Education. 2020/10 *Журнал. The USA Journals. Том 2. Страницы- 154-159*
  19. Botir Boltabayevich Baymetov. Technologies Of Moving Images Of People From Different Views In Fine Arts Lessons. *The American Journal of Social Science and Education Innovations. The American Journal of Social Science and Education Innovations (ISSN – 2689-100x) Published: January 31, 2021. Стр. 463-468 Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation; 32(3) ISSN 2651-4451 e-ISSN 2651-446Xwww.turkjphysiotherrehabil.org 30495*
  20. B.B Baymetov. Inson qomatining turli ko'rinish va holatlaridan qisqa muddatli tasvirlaridan bajarish myetodikasi. "Science and Education" *Scientific Journal January 2021 / Volume 2 Issue. 357-365*
  21. Botir Boltabaevich Baymetov. oliy pyedagogik ta'limda bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishning ba'zi masalalari. *academic research in educational sciences volume 2 | issue 1 | 2021. 277-283 бетлар.*
  22. BB Baymetov, XX Muratov. Tasviriy san'atdan amaliy mashg'ulotlarida talabalarining tasvirlash mahoratlarini takomillashtirish texnologiyalari. *Science and Education*, 2021.349-354.
  23. Мукаддам Тожикузи кизи Хамрокулова, Рашид Неъматович Зулъфиев, Ботир Болтабаевич Байметов. Теория и практика преподавания академического рисунка в подготовке будущего художника педагога. *Science and education scientific journal. 2020/12.Том 1. Номер 9. стр 364-372.*
  24. Botir Boltabaevich Baymetov. Art Of Modern Uzbekistan: The History Of Its Development During The Years Of Independence. *The American Journal of Social Science and Education Innovations. 2020/10. 125-132.*
  25. BB Boltaboevich. Methods of portraiture in the process of making sketches and drawings of the human face in higher pedagogical education. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation, 2020. Том 24. Номер 5.Страницы 6408-6415.*
  26. Botir Boltabayevich Baymetov. Technologies Of Moving Images Of People From Different Views In Fine Arts Lessons. *The American Journal of Social Science and Education Innovations. 2021/1. The American Journal of Social Science and Education Innovations (ISSN – 2689-100x) Published: January 31, 2021. том 3. номер 1. Страницы 463-468.*
  27. BB Baymetov. Inson qomatining turli ko'rinish va holatlaridan qisqa muddatli tasvirlaridan bajarish myetodikasi "Science and Education" *Scientific. January*

2021. Volume 2 Issue 1. 357-365. Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation; 32(3) ISSN 2651-4451 e-ISSN 2651-446X www.turkjphysiotherrehabil.org 30496
28. BB Baymetov, XX Muratov. Tasviriy san'atdan amaliy mashg'ulotlarida talabalarning tasvirlash mahoratlarini takomillashtirish texnologiyalari. Science and Education, 2021. 349-356.
29. Botir Boltabaevich Baymetov Xusan Xolmuratovich Muratov. Methods Of Teaching Students To Do Sketches In Independent Learning. 2020/12. The American Journal of Social Science and Education Innovations. 2. Номер 12. Страницы 8-13
30. Ulfat Shuxratovich Ismatov Botir Boltabaevich Baymetov. Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida talabalarini bosh namunasini tasvirlashga o'rgatish orqali tyexnik mahoratlarini takomillashtirish. 2020/11. "Science and Education" Scientific Journal November 2020 / Volume 1 Issue 8 Страницы 476-484
31. Laylo Mirsoatova Botir Boltabayevich Baymetov. Oliy pyedagogik ta'limda inson qomatini tasvirlashning nazariyasi va myetodikasi. 2020/11 "Science and Education" Scientific Journal November 2020 / Volume 1 Issue 8. Страницы 467-475
32. Botir Boltabaevich Baymetov, Ulfat Shuhratovich Ismatov. Development of competencies of future fine art teachers in description of nature in graphic materials. 2020. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. том 10. Номер 11. Страницы 864-871.
33. Botir Boltabaevich Baymetov. Creativity Of The Outstanding Artist-Miniaturist Kamaledin Behzad (1455-1536). international scientific and current research conferences "science and innovation in the xxi century: crucial issues, discoveries and achievements" doi - 03 2021/2/19. pages: 67-71. hungary, Europe.
34. Shoxidahon Odiljonovna Botirova Boltabaevich Baymetov. Theoretical foundations of coloring in the organization of fine arts classes. 2021/4. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal <https://saarj.com>. Том 11, номер 4, Страницы 775-782. Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation; 32(3) ISSN 2651-4451 | e-ISSN 2651-446X www.turkjphysiotherrehabil.org 30497
35. Bobur Abdugani Ogli Nabiyev Botir Boltabayevich Baimetov. Technologies for Improving the Composition of Students in the System of Higher Pedagogical Education 2021/4. The American Journal of Social Science and Education Innovations. Номер 03. Страницы 64-70
36. Pardaboy Khudoyberdiev Baimetov Botir Boltabayevich Use The
37. Theoretical Foundations Of Color Science In Teaching Students To Work With Educational Productions From Painting. 2021/3. The American Journal of Social Science and Education Innovations. Номер 03. Страницы 330-337.
38. Muxiddin Sharipjonov Botir Baymetov. Oliy pedagogik ta'limda talabalariga inson qiyofasini amaliy tasvirlash jarayonida ijodiy kompyutyensiyalarini rivojlantirish. 2021. ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES. Том 2. Номер 3. 1066-1070.
39. Iqboloy Ibrahimova Botir Boltabaevich Baymetov. Technologies for using fine arts in developing students' artistic imagination. 2021/4. Asian Journal of Multidimensional. Research (AJMR) <https://www.tarj.in>. Том 10.4. 544-551.
40. Botir Boltabayevich Baymetov. Theory and Practice of Teaching Composition to Future Fine Arts Teachers in Pedagogical Higher Education Institutions Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation; 32(3) ISSN 2651-4451 e-ISSN 2651-446X. www.turkjphysiotherrehabil.org. Pages: 30482-3049